

חלק פרק אחד עשר סנהדרין

קג.

בגלל מנשה דלא עשה תשובה. והמשיך כולו אחריו: **לאשר עשה אחאב.** דמשמע כשיעור השנים שחטא אחאב במלכו חטא מנשה והיינו כ"ב שנה שחטא זהם כנגד כ"ב שנים שמלך אחאב: **פשו לכו ל"ג.** שעשה תשובה: **וישמע אליו ויחמר לו.** ומצחוק כתיב ויעתר לו.

כך שמעתי: **מדת הדין.** היתה מעבצת שלא להקביל פני מנשה בתשובה ועשה הקב"ה מחמת דרכיו ופשט ידו וקבלו בלא ידיעת מדת הדין: **מאי דכתיב בראשית ממלכות יהויקים ובראשית ממלכת דאקיה.** מ"ט כתיב דהני בראשית יותר מאחרניני: **וכי עד האידנא לא הוו מלכי.** ואי משום תחלת ממלכתו קאמר ה"ל למכתב בשנה ראשונה למלכותו אלף להכי שני קרא דזיכוריה וכתביב בראשית ללמדך מעשה בראשית היה זימי יהויקים שבקם הקב"ה להחזיר את עולמו לתמו וזהו כמו שהיה מבראשית: **כיון שנסתכל בזורו.** של יהויקים שהיו לדיקים שעדיין לא גלו חרש והמסבג: **דורו של דאקיה.** היו רשעים שכל הדיקים הגלו כבר עס יהויקין: **איך חסם נשפט.** זה הקב"ה שנקרה ה' איש מלחמה (שמות טו) איש אויל אלו מלכים שבסמון אמו ואמליה ורגו ושחק ואין נחת בין שהוא כועס עמהם בין שהוא שוחק עמהם אינן יראין מלפניו ואינם חמים לחזור למוטב: **כדי ליה למר כו.** לאו דוקא נקט מר אלף משום דהכי מיילי דלינשי כשהוא חסם כשהוא רואה להשפט ולהמוות שבסמון בין שהוא שוחק עליהם בין שהוא כועס עמהם אינם יראים מלפניו ואינם חמים לחזור למוטב: **מקום שהיו מחסכין זו.** והרשין הלכות הנפק למושב לניס של שרי מלך בצל: **בשער הסוך.** לשון חומך והיינו צהר הצית וצעורה שסם היו יוצאים סנהדרין וכדאמר צעלמא (לעיל דף פו:) **ג' צתי דינין היו סם אחד בלשכת הגזית ואחד על פתח העזרה ואחד על פתח הר הצית:** **קולתיה סלא.** כלומר במקום שהיו

חומתין הלכות זו דיני שרי בצל דינים שלהם: **באשרא דמריה סלא זיינייה.** מקום שהאדון תולה כליו: **קולנא ריעא(ו).** נצל רועה: **קולתיה סלא.** כדו תלה לשם כמו (בראשית כד) **כדה דמתרגמינן קולתא.** ל"א קודמיה מקדמו כמו (סוטה דף טז.) **מקדה של חרס:** **והנה עלה כולו קמשונים זה אמון.** שהעלה שממית ע"ג המוצב לקמן [ע"ג]: **כסו פניו חרולים זה יהויקים.** שסכה פניו מאורו של הקב"ה כדאמר לקמן [ע"ג] **כלוס אנו כרייס אלף לאורו וטול אורו:** **על שדה איש על עבריה זה אחו.** ולהכי קרי ליה על שחטם את המורה וצטל את העבודה לקמן [ע"ג]: **ועל כרס ארס חסר לב זה מנשה.** שקדר אורכות והרס את המוצב [ע"ג].

ל"א חרולים אורטיג"ש: זה לדיקיה. שהיה לדיק ונהרס בית המקדש זימיו: **משך ידו אס לוללס.** משך הקב"ה את ידיו מן הלוללס שלא להסתקב אללס: **לא יגורך רע.** היינו מספרי לשון הרע דכתיב צמריה מאבד דוכי כוז איש דמיס וגו' ועוד דכתיב צמריה קרנס הוות קצר פתוח גרונס וגו': **סלא סלא אשחך ספק נדה וכו'.** והיינו בלחך בלשמתן כדאמר"י אין אלו אלף אשה"ו וצעה שאדם בא מן הדרך קשה לו כשימצא את אשמו ספק נדה יותר מנדה ודאית שעל ספק הוא מינר וילכו תקפו ואומר טבורה היא ועל מסם אני מונע: **עד כאן פתח אביו.** דוד אביו שלמה צנו. מסתמא לפי ענין הצרכות יש לידע סדור צרכות) שכן דרך האב בצדדים אלו בספק נדה וצילת"ר וצברהוריס רעים וצננים ותלמידים שלא יקדומו מצטילס צדדים אלל אשה אינה נותנת דעת צדק אלף מהמרכת הלכ שיש לה מתפללת על צנה שינלל מאבן נגף ומרויחן וסדין לפיכך קא דריש לפי הענין שאלו צרכות צרכו אמו כי מלאכיו יתוה לך מ"ר. ועוד משום דכתיב כי מלאכיו משמע ליה דסליק ענין אחד דצרכה ומכי מלאכיו עד כי צי תשק סליק חד ענין הלכך מוקים דמי לדמי דע"כ צרכו אביו וכו'. מ"ר:

בגלל מנשה דלא עבד תשובה א"ר יוחנן כל האומר מנשה אין לו חלק לעוה"ב מרפה ידיהן של בעלי תשובה דתני תנא קמיה דר' יוחנן מנשה עשה תשובה (ל) שלשים ושלש שנים דכתיב יבן שנים עשרה שנה מנשה במלכו וחרמשים וחרמש שנה מלך בירושלים ויעש (הרע) [אשרה] כאשר עשה אחאב מלך ישראל כמה מלך אחאב עשרין ורתתין שנין מנשה כמה מלך חרמשים וחרמש דל מינייהו עשרים ורתתין פשו להו תלתין ותלת א"ר יוחנן משום רשב"י מאי דכתיב² וישמע אליו⁶ ויחתר לו ויעתר לו מיבעי ליה מלמד שעשה לו הקב"ה כמין מחתרת ברקיע כדי לקבלו בתשובה מפני מדת הדין¹⁰ וא"ר יוחנן משום רשב"י מאי דכתיב³ בראשית ממלכות יהויקים בן יאשיהו וכתביב³ בראשית ממלכת צדקיה וכו' עד האידנא לא הוו מלכי אלא בקש הקב"ה להחזיר את העולם כולו לתוהו ובוהו בשביל יהויקים נסתכל בדורו ונתקרה דעתו בקש הקב"ה להחזיר את העולם כולו לתוהו ובוהו בשביל דורו של צדקיה נסתכל בצדקיה ונתקרה דעתו בצדקיה נמי כתיב⁵ ויעש הרע בעיני ה' שהיה בידו למחות ולא מיחה וא"ר יוחנן משום רשב"י מאי דכתיב⁶ איש חכם נשפט את איש אויל ורגו ושחק ואין נחת אמר הקב"ה כעסתי על אחו ונתתיו ביד מלכי דמשק זיבח וקוטר [לאלהיהם] שנאמר וזיבח לאלהי דרמשק המכים בו ויאמר [כי] אלהי מלכי ארם הם מעוררים אותם להם אזבח ויעורוני והם היו [לן] להכשילו ולכל ישראל שחקתי עם אמציה ונתתי מלכי אדום בידו הביא אלהיהם והשתחוה להם שנאמר⁸ ויהי אחרי (כן) בא אמציה מהכות את אדומים ויבא את אלהי בני דמי לדמי דע"כ צרכו אביו וכו'. מ"ר:

מאי דכתיב בראשית ממלכות יהויקים ובראשית ממלכת צדקיה וכו' עד האידנא לא הוו מלכי אלא בקש הקב"ה להחזיר את העולם כולו לתוהו ובוהו בשביל יהויקים נסתכל בדורו ונתקרה דעתו בקש הקב"ה להחזיר את העולם כולו לתוהו ובוהו בשביל דורו של צדקיה נסתכל בצדקיה ונתקרה דעתו בצדקיה נמי כתיב⁵ ויעש הרע בעיני ה' שהיה בידו למחות ולא מיחה וא"ר יוחנן משום רשב"י מאי דכתיב⁶ איש חכם נשפט את איש אויל ורגו ושחק ואין נחת אמר הקב"ה כעסתי על אחו ונתתיו ביד מלכי דמשק זיבח וקוטר [לאלהיהם] שנאמר וזיבח לאלהי דרמשק המכים בו ויאמר [כי] אלהי מלכי ארם הם מעוררים אותם להם אזבח ויעורוני והם היו [לן] להכשילו ולכל ישראל שחקתי עם אמציה ונתתי מלכי אדום בידו הביא אלהיהם והשתחוה להם שנאמר⁸ ויהי אחרי (כן) בא אמציה מהכות את אדומים ויבא את אלהי בני דמי לדמי דע"כ צרכו אביו וכו'. מ"ר:

שעיר ויעמידם [לן] לאלהים ולפניהם ישתחוה ולהם יקטר אמר רב פפא היינו דאמרי אינשי בכיי ליה למר דלא ידע חייו למר דלא ידע ווי ליה⁹ למר דלא ידע בין טוב לבייש יויבאו כל [שרי] מלך בבל [וישבן] בשער התוך א"ר יוחנן משום רשב"י מקום שמחתכין בו הלכות אמר רב פפא היינו⁷ דאמרי אינשי באתרא דמריה תלא ליה זייניה תמן קולבא רעיא קולתיה תלא (סימן על שדה בתים לא תאונה) אמר רב חסדא אמר רבי ירמיה בר אבא מאי דכתיב¹⁰ על שדה איש עצל עברתי ועל כרם אדם חסר לב והנה עלה כולו קמשונים כסו פניו חרולים וגדר אבניו גרסה על שדה איש עצל עברתי זה אחו ועל כרם אדם חסר לב זה מנשה והנה עלה כולו קמשונים זה אמון כסו פניו חרולים זה יהויקים וגדר אבניו גרסה זה צדקיהו שנחרב בית המקדש בימיו¹¹ ואמר רב חסדא אמר רבי ירמיה בר אבא איש חכם נשפט את איש אויל ורגו ושחק ואין נחת אמר הקב"ה כעסתי על אחו ונתתיו ביד מלכי דמשק זיבח וקוטר [לאלהיהם] שנאמר וזיבח לאלהי דרמשק המכים בו ויאמר [כי] אלהי מלכי ארם הם מעוררים אותם להם אזבח ויעורוני והם היו [לן] להכשילו ולכל ישראל שחקתי עם אמציה ונתתי מלכי אדום בידו הביא אלהיהם והשתחוה להם שנאמר⁸ ויהי אחרי (כן) בא אמציה מהכות את אדומים ויבא את אלהי בני דמי לדמי דע"כ צרכו אביו וכו'. מ"ר:

1. בן שמים עשרה שנה מנשה במלכו וחרמשים וחרמש שנה מלך בירושלים ושם אמו חפצי בת: מלכים ב כא א
2. ויתפלל אליו ויעתר לו וישמע תחנונו וישקלו וישקלו ויתפללו וידע מנשה כי לא הוה האללהי: דברי הימים ב לג ג
3. בראשית ממלכות יהויקים בן יאשיהו מלך יהודה יהיה הדבר הזה מאת יי לאמר: ירמיהו כו א
4. ויהי בשנה ההיא בראשית ממלכת צדקיה מלך יהודה בשנה הרביעית בחדש החמישי אמר אלי חנניה בן עוזי הנביא אשר מבגבעון בבית יי לעיני הכהנים וכל העם לאמר: ירמיהו כח א
5. ויעש הרע בעיני יי בכל אשר עשה יהויקים: מלכים ב כד יט
6. איש חכם נשפט את איש אויל ורגו ושחק ואין נחת: משלי כט ט
7. ויזבח לאלהי דרמשק המכים בו ויאמר בי אלהי מלכי ארם הם מעוררים אותם להם אזבח ויעורוני והם היו וישקלו וישקלו ויתפללו וידע מנשה כי לא הוה האללהי: דברי הימים ב כח כג
8. ויהי אחרי בוא אמציהו מהכות את יהויקים ויבא את אלהי בני שעיר ויעמידם לו לאלהים ולפניהם ישתחוה וקטר יקטר: דברי הימים ב כח די
9. ויהיו כל שרי מלך בבל וישבו בשער התוך ורגל שר אצור סמגרי נבו שר סבים רב פרים ורגל שר אצור רב מג וכל שארית שרי מלך בבל: ירמיהו לג ג
10. על שדה איש עצל עברתי ועל כרם אדם חסר לב: משלי כד ל
11. יום מלכנו החלו שרים חמת מין משך ידו את לציצים: הושע ז א
12. לא ישב בקרב ביתי עשה רמיה דבר שקרים ייבו לנגד עיני: תהלים קא ז
13. גם הוא לי לישועה בי לא לפניו חנף יבוא: איוב יג טז
14. בי אל חפץ רשע אהב לא יגרוך רע: תהלים ה ה
15. לא תאנה אליך רעה ונגע לא יקרב באהליך: תהלים צא י
16. כי מלאכיו יצוה לך לשקוד בקל דרכיך: תהלים צא יא

- (א) בפסוק כתיב ויעתר וכן העמק לעיל קא: ואפשר דכדכתיב הימים שהיה לפני רש"י היה כחוד ויחמר לו עמ"ש מוס' בשבת נה: ד"ה מעבדין כו וכן מלתי בירושלמי כו ע"ש, (ב) וערכין יו. ע"ש, (ג) למאן. רש"י, ד' צ"מ, פד: (ד) סוטה מב. צ"מ, (ו) שבת קמט: מניגה יב: סוטה מג, (ז) וצרכות נה: ע"ש קל"ט, (ח) וצ"ל בך, (ט) וצ"מ קא, (י) וצ"מ טפף: גזון יפו העזרי, (יא) וצ"ל אהר ד"ה קולתיה, (יב) וצ"מ ויהי ויהי כסו, (יג) וצ"ל אהר ד"ה ועל כרס, (יד) ומועד קטן י: ד"ה אין אהלו אלף אשמו, (טו) וצ"מ: לידע שדוד צרכו,

הגהות הב"ח
(א) רש"י ד"ה קולנא ריעא. כ"ב וצ"מ פסק הפועלים בראשית בלכא ריעא כ"ב:

לעזי רש"י
אורטיג"ש [אורטיג"ש]. סרפדים.

מוסף רש"י
מאי דכתיב בראשית ממלכות יהויקים ובראשית ממלכת צדקיה וכו' עד האידנא לא הוו מלכי אלא בקש הקב"ה להחזיר את העולם כולו לתוהו ובוהו בשביל יהויקים נסתכל בדורו ונתקרה דעתו בקש הקב"ה להחזיר את העולם כולו לתוהו ובוהו בשביל דורו של צדקיה נסתכל בצדקיה ונתקרה דעתו בצדקיה נמי כתיב⁵ ויעש הרע בעיני ה' שהיה בידו למחות ולא מיחה וא"ר יוחנן משום רשב"י מאי דכתיב⁶ איש חכם נשפט את איש אויל ורגו ושחק ואין נחת אמר הקב"ה כעסתי על אחו ונתתיו ביד מלכי דמשק זיבח וקוטר [לאלהיהם] שנאמר וזיבח לאלהי דרמשק המכים בו ויאמר [כי] אלהי מלכי ארם הם מעוררים אותם להם אזבח ויעורוני והם היו [לן] להכשילו ולכל ישראל שחקתי עם אמציה ונתתי מלכי אדום בידו הביא אלהיהם והשתחוה להם שנאמר⁸ ויהי אחרי (כן) בא אמציה מהכות את אדומים ויבא את אלהי בני דמי לדמי דע"כ צרכו אביו וכו'. מ"ר: